

SAMUELSON, SAMUEL HENRIK

Kort afhandl. om bruksbokhålleri.

Karlstad : Peterson & K.
1874

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

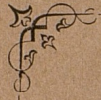
Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

*Etan
Bruks-håll
(32)*

KORT AFHANDLING

OM

BRUKS-BOKHÅLLERI.

AF

S. H. SAMUELSSON.

ANDRA UPPLAGAN.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,

1874.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

KORT AFHANDLING

OM

BRUKS-BOKHÅLLERI.

AF

S. H. SAMUELSSON.

ANDRA UPPLAGAN.

STOCKHOLM,

TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,

1874.

KURT J. HADDOCK

BRUKSBOKHÅLLET

H. V. H. H. H.

Förord.

Författaren har under loppet af några år handledt ett antal ynglingar vid inhemtande af bruksbokhålleri, och dervid erfarit, att vida längre tid åtgår till dess lärande, om man ej först får en någorlunda klar uppfattning af det, som med bokföringen egentligen åsyftas. I ämnet hafva visserligen flera afhandlingar blifvit utgifna, dock, med specielt hänseende på det vid bruksrörelsen använda bokhålleriet, författaren veterligt, ej andra än "Johan Walls Eftersyn till bruksbokhålleri på kammarvis" utkommen i medlet af förra, och Strömboms "Handbok för bruksbetjenter", utgifven i början af detta århundrade, samt hvad Jernkontorets annaler om saken innehålla. Dessa, så väl som de flesta andra, öfverensstämma dock deri, att de anföra en mängd schemata öfver huru böckerna upplinieras, och huru posterna i kolumnerna införas, jemte flera sifferexempel — en temligen tråkig och för nybörjaren, om man så får säga, afskräckande lektyr, som derföre ej desto tydligare framställer hvad den afhandlar, enär bokhålleriet visserligen torde kunna räknas till vetenskaper, som äro enformiga, men likväl icke till den grad, att det ej tillåter många variationer vid räkningarnas uppläggande, så till benämning som utseende, och endast den del deraf, som användes på bruksrörelsen, omvexlar så betydligt, att

nästan hvarje bruk har sitt särskilda sätt att se sakerna och ordna sin bokföring. Att följaktligen ett behof förefinnes af en generel handledning — som, genom att gifva nybörjaren en klar öfversigt af det hela, utan att med för många detaljuppgifter splittra hans tankegång, underlättade hans bemödande att, såsom ofta är fallet, på egen hand lemnad, leta sig fram till det eftersträfvade "bokslutet", har författaren trott sig inse, utan att likväl på långt när vara nog egenkär att tilltro sig kunna afhjelpa det. Närvarande lilla arbete, nedskrifvet för egna elever, hvilka derjemte erhållit muntliga meddelanden, gör också i intet afseende derpå anspråk, men författaren har ansett det äfven för andra nybörjare åtminstone icke missledande och har derföre trott det vara ursäktligt, att han ej dragit i betänkande att utgifva det.

Uddeholmshyttan 1864.

FÖRFATTAREN.

Förord till andra upplagan.

Sedan Herrar Fullmäktige uti Jernkontoret, strax efter utgifvandet af föreliggande broschure, behagat inlösa 300 exemplar deraf, samt bergsskolorna i Falun och Filipstad öfvertagit större delen af hvad som återstod af den första upplagan, har det lilla arbetet för länge sedan utgått ur bokhandeln. Tio år äro sedan dess förflutna och svenska jernhandteringen har under denna tid, påverkad af de ökade jernvägsförbindelsernas och associationsväsendets mäktiga inflytande, med raska steg närmat sig förändrade och med tidens fordringar förenligare förhållanden. Den arbetets fördelning, som under närvarande tid utgör ett af livsvilkoren för den stora industrien, i det den betingar möjligheten för individen att uti en viss detalj uppnå en öfvervägande insigt, har äfven här börjat göra sig allt mera gällande och ledningen af det tekniska arbetet vid handteringen kräfvat nu, vid de större verkstäderna, odeladt sin personal, som fri från det ekonomiska bestyret och detaljerna, deråt ensamt kan egna sin tid och sitt vetande. Icke desto mindre bli väl dessa detaljer lika maktpåliggande som förr och kontorsgöromålens punktliga utförande kommer fortfarande att utgöra en lika vigtig om ock mindre framstående och iögonfallande faktor för framgången af det hela. Men såsom en väsentlig del af dessa göromål och

såsom ett omutligt vittnesbörd om det mer eller mindre fördelaktiga och vinstgifvande sätt på hvilket så väl det tekniska som ekonomiska arbetet blifvit utfördt, gör sig bokföringen alltjemt oumbärlig.

Då emellertid en uteslutande sysselsättning med bruksbokföring är ett ganska enformigt, stillasittande och nu mera i viss mån underordnadtt göromål, synes det ock som öfverhufvud taget, de unga män, som egna sig åt bergshandteringen, heldre, så vidt omständigheterna tillåta dem, söka förskaffa sig kunskaper och anställning som teknologer, ingenjörer, verkmästare m. m., än såsom egentliga kontorister; och det har derföre på skickliga bokförare redan visat sig ökad efterfrågan.

Innebär nu denna omständighet, om den kommer att fortfara, ett mindre önskvärdt missförhållande, så skall den tilläfvventyrs också medföra sitt goda.

Samhällsförhållandena omvexla utan uppehåll. Bland vår tids betydelsefullare sträfvanden ingår också det, att skaffa den ogifta qvinnan passande utvägar till sysselsättning och förvärf. Man må väl icke kalla detta endast ett påhitt af så kallade emanciperade qvinnor, hvilka i mera eller mindre mån kastat det sant qvinliga öfver bord; eller anse det såsom ett beställsamt fjesk af excentriska nyhetsmakare. Lifvet går alltjemt in uti nya skeden — skulle väl qvinnans ställning blifva alldeles oberörd deraf? Huru har icke nya förhållanden inom samhället sträckt sina verkningar äfven till lifvet inom den husliga härden och förändrat qvinnans verksamhet. Huru många af hennes fordom vigtigaste sysselsättningar, hvilkas förrättande hedrade till och med den mest upphöjda samhällsställning, har icke till större delen öfverflyttats från den husliga kretsen till fabriksväsendet — från det qvinliga till det manliga utförandet, ordnandet och ledandet? Så har ock barnaundervisningen från hemmet öfvergått på de allmänna skolorna och till och

med inhemtandet af den qvinliga bildningen, om den skall anses motsvara tidens kraf, ledes alltmera af manliga individer. Skola inga nya källor till sysselsättning och förvärf stå qvinnan till buds, för att ersätta henne för hvad hon häruti efter hand, genom den sociala utvecklingen, har förlorat?

Må man icke underskatta eller orätt bedöma den verksamhet som äfven i detta fall, med täta om ock ännu lätta hammarslag, söker bryta sin egen väg. Denna väg må anses oförenlig med vår tids åsigter om det rätta och passande: det har varit domen öfver hvarje stor idé, att den icke till fullo uppfattats af den tid som sett den först uppstå och att den endast småningom fått utveckla sig och vinna terräng. Säkert, om ock sakta, går dock qvinnans deltagande i de samhälleliga förhållandena — på hvilka hon i sjelfva verket väl alltid haft sitt inflytande — äfven sina förändringar till möte. Men härvid gör sig endast gällande en öfverallt herrskande naturlag, som bjuder att nya krafter skola väckas till lif, nya utvägar till materiel och immateriel verksamhet framkallas, i samma mån som de föräldrade förvandlas, försvagas och försvinna.

Då nu sakförhållandena synas vara sådana, att för qvinnan erfordras ett ökadt verksamhetsfält och det förmodligen icke blir endast uti *en* riktning som ett sådant får sökas, så torde man utan synnerligt betänkanke kunna framhålla kontorsgöromålet såsom ett nätt och lämpligt qvinligt arbete.

Hvad särskildt bruksbokföringen vidkommer, så om, såsom jag tror, den med lätthet bör kunna skiljas från sysslandet med yttre göromål, synes den rätt väl kunna lemnas i händer på qvinliga subjekter. Huruvida åter framtida förhållanden komma att i någon vidsträcktare mån realisera en sådan tanke, kan visserligen icke ens gissningsvis förutsägas; och denna anspråkslösa afhand-

ling öfver en del af göromålen å ett brukskontor, som i alla fall ej lemna någon närmare handledning för deras inlärande — hvilket sednare nästan endast kan ske under den praktiska utöfningen af desamma — är icke heller direkt afsedd för en sådan händelsernas utveckling; men måhända skall den kunna påvisa hufvuddragen och arten af det arbete som tillkommer en bokförare och den med saken alldeles obekante, äfven af det täcka könet, torde möjligen deraf, genom en ringa uppoffring af tid, kunna hemta någon ledning för egen pröfning, huruvida dess vanor, böjelser och anlag, på hvilka framgång och nöje uti arbetet härvid så väsentligt bero, äro sådana, att de fullt lämpa sig för beskaffenheten af den ifrågavarande sysselsättningen. Det är under önskan att på detta sätt kunna vara till någon ringa tienst, som jag icke tvekat att ånyo framträda med en upplaga af den lilla afhandlingen.

Föskefors i Januari 1874.

FÖRFATTAREN.

»En kontorsuppföstran skulle gagna hvar och en, hvilken hans framtida sysselsättning än må blifva. Landtbrukaren skulle derigenom vinna affärsvana och lära sig att föra noggranna böcker, samt sålunda finna ökad intresse för sitt yrke och större framgång deri. Handverkaren skulle lära sig att med ordentlighet, systematiskt och klokt sköta sin rörelse, att inse den praktiska nyttan af bokföring och sålunda afhjelpa många yrkets brister. Juristen, läkaren, tjänstemannen o. s. v. skulle erhålla en klarare insigt i affärlivets praktiska gång och sålunda vinna större förtroende hos allmänheten.

EDVIN T. FREDLEY.

Till följe af egendomligheterna uti svenska jernhandteringen, äro kontorsgöromålen och dermed sammanhang egande förrättningar i allmänhet de som ännu mest taga en bruksbetjents tid och kunskaper i anspråk. Visserligen kan hans hufvudsakliga vetande numera icke inskränka sig inom "bokföringens släthyflade ramar", sedan bergsskolorna till fyllande af tidens kraf, öppnat tillfälle till inhemtande af tekniska och rent vetenskapliga insigter i bergshandteringen, och dymedelst, enär uttrycket: "att följa med sin tid" gäller alltid och för alla, stegradt fordringarne på måttet af kunskaper äfven i denna branche; men till dess handteringen öfverallt blir koncentrerad inom större etablissementer med tillverkningar i vidsträcktare skala, som medgifva en arbetets noggrannare fördelning, så att verkstaden och kontoret hvar för sig fordra sin personal, är för hvarje bruksbetjent bekantskapen med kontorsgöromålen ingenting mindre än likgiltig, och ingen bergsskolekurs befriar derifrån. Möjligen har man icke alltid tagit denna omständighet så noga i öfvervägande, och den från bergsskolan vitsordade, men i kontorsgöromålen ringa bevandrade eleven torde stun-

dom stå sig slätt i jembredd med den i dylika göromål durchdrifne, men för öfrigt föga kunnige bokhållaren — ett förhållande som antyder vigten för den unga bruksbetjenten att redan innan han ämnar inträda i bergsskolan så mycket som möjligt göra sig hemmastadd med kontorsgöromålens detaljer, med ett ord: söka dana sig till en skicklig och pålitlig kontorist. *)

Det är emellertid icke nog för en kontorist att kunna föra böcker, och göra detta säkert — säkert måste allt vara som man gör i räkenskapsväg, man får aldrig *tro* någonting i dylikt fall på ett kontor; — äfven korrespondens och författande af hvarjehanda uppsatser o. s. v. tillhör honom att kunna, och detta fordrar rätt ofta många kunskaper, mycken eftertanka, för att träffa klara och bestämda uttryck, hvaråt ej kan gifvas mer än *en* betydelse. Vid annat tillfälle skola vi taga äfven denna del af kontorsgöromålen i skärskådande, men hålla oss nu först till räkenskaperna, eller

Bokhålleriet.

Bokhålleri är väl egentligen icke någon svår konst, och härtill erfordras ej så omfattande kunskaper, men deremot arbetsamhet och ihärdighet, icke så mycken skarpsinnighet och talang, men desto mera ordning, noggrannhet och tålmod. En bokförare ex professo är sjelfva ordentligheten och prydligheten: han anser en plump, en oriktighet eller en radering i en räkenskapsbok för en oförlätlig handling; han är professor i väl-skrifning, och hans stil är som om den vore stucken i koppar: ty då han enformigt måste skriva saker utan egentligt intellektuellt intresse, använder han sin tid att

*) Omständigheterna ha visst numera till en del förändrat sig så, att på många ställen verkstaden och kontoret verkligen kräva hvar sin personal; likväl skall en närmare kännedom om det sätt på hvilket ett bruks ekonomiska förhållanden sammanföras och redovisas, säkerligen icke vara utan sin nytta äfven för den företrädesvis tekniskt bildade brukskarlen.

fullkomna de bokstäfver han skriver, i motsats till poeter och författare, som vilja att pennan skall vara lika snabb som tankarna.

Bokhålleriet är en dagligen fortskridande anteckning af skulder och fordringar, utgifter och inkomster icke allenast i penningar, utan äfven i effekter af alla slag, hvilka i penningevärde reduceras, och hvilka anteckningar så sammanställas, att en affärsman eller egendomsegare med lätthet kan få en öfersigt icke allenast af sina fordringar, tillgångar (aktiva) och skulder (passiva), utan äfven i hvad mån hvarje del af hans rörelse visat sig mer eller mindre fördelaktig, eller hvad vinst eller förlust han derå haft. Det är således en kontroll på rörelsens framåtskridande eller tillbakagående; det är det praktiska livets värmemätare — medlet för den förvaltande af egen eller andras egendom att kunna bedöma och redovisa sina åtgöranden.

Sätten att föra böcker äro åtskilliga, och hvarje industrigren har sitt särskilda sätt, men alla kunna i hänseende till metoden kallas antingen:

Enkelt eller Dubbelt Bokhålleriet.

Vid det enkla bokhålleriet blir hvarje sak eller belopp endast en gång införd i den dertill hörande räkningen; vid det dubbla deremot uti tvenne räkningar, hvarvid man alltid tänker sig en creditor (fordringsegare) och en debitor (gäldenär), af hvilka den förre lemnat samma belopp af penningar eller effekter, som den sednare emottagit. Hvilketdera som är det lämpligaste beror mycket på rörelsens storlek och natur, men den bokföring, som medför den största redigheten och den klaraste öfersigten, är i de flesta fall den bästa, äfven om bokföringen derigenom blir något mödosammare; och häruti är det dubbla, s. k. Italienska, bokhålleriet öfverträffadt.

Vid minuthandel, bokhandel, mindre fabriker samt handtverkerier användes mera det enkla bokhålleriet; hvar-
emot grosshandel, större fabriker och bergshandteringen
m. m. gerna fordra det dubbla. Vi skola därför här
förnämligast sysselsätta oss med det sednare, sedan vi
endast i förbigående yttrat några ord om det förra.

De böcker som i bokhålleriet användas, bestå af s. k.
hjelpböcker, som upptaga de dagliga annotationerna (no-
teringen) samt *en hufvudbok*, hvari dessa annotationer
ordnas och inskrifvas (införas, öfverföras). Vid *bruks-
bokhålleriet* är hufvudboken likväl delad uti *tvenne böcker*,
hvaraf den ena kallas *Kapital-* och den andra *Afräk-
ningsbok*, och af hvilka den förra upptager alla räkningar
(Conti) för effekter, omkostnader, vinster och förluster
m. m. samt kapital-conto, med ett ord alla räkningar
som ej kunna anses tillhöra personer eller associationer,
hvilka deremot ingå uti afräkningsboken.

De vanligaste hjelpböcker äro: Memorial (minnes-
bok), Journal (dagbok), Special (särskild anteckningsbok),
Cassabok (penningeredovisningsbok). Men dessutom an-
vändas flera hjelpböcker, inrättade efter behovet; så
begagnas Vexelbok, Varubok, Speditions- och Conto-
Courant m. fl. böcker å handelskontoren, *Dagsverksbok*,
Körlängder och hvarjehanda *Arbets-* och *Tillverknings-
journaler* å brukskontoren.

För att lättare framställas och fattas har man för
hvarje vetenskap, som blifvit framställd i system, antagit
vissa benämningar eller termer för att med ett enda ord
uttrycka föremål eller förhållanden, som den afhandlar,
och med hvilka termer man först måste göra sig bekant,
innan man inlåter sig på dess vidare studerande. Äfven
bokhålleriet har sin terminologi — utgörande denna också
en del af det s. k. handels- eller affärsspråket.

Till terminologi har man vid de flesta vetenskaper betjenat sig af benämningar ur latinska språket, men för bokhålleriet hållit sig till det italienska. Om detta än icke ger anledning att söka bokhålleriets anor så långt tillbaka som från den tid, då de italienska fristaterna, Venedig, Genua, Florens, Pisa, voro världens största handelsplatser, och taga för afgjort, att dessas vidsträckta handel och sjöfart skapat behovet af en systematisk räkenskapsföring, d. ä. ett bokhållerier, sätter dock nämnde förhållande, eller att bokhålleriets termer härleda sig från italienskan, det utom allt tvifvel, att äfven *det* utgått från de sköna konsternas hemland. Erkännas måste det ock, att om äfven till utöfningen af bokhålleriets konst icke fordras snilletts ingifvelser, och om det äfven är en vetenskap, som synes mindre lämpa sig för Italienarens eld än Holländarens flegma, är dock sjelfva uppfinningen deraf snillrik, och en författare har därför äfven tagit sig anledning derom yttra: "Det dubbla bokhålleriet är kanske det vackraste system inom litteraturens eller vetenskapens vidsträckta område. Om det vore mindre allmänt, skulle det utgöra hela den lärda världens beundran."

Af bokhålleriets termer skola vi här nedan anföra de allmännast förekommande — hänvisande för öfrigt till J. G. Carléns utgifna afhandling om ordförklaringar öfver handelsspråket.

Affär, benämnes hvarje förändring i hänseende till egare eller värde, som eger rum med något föremål, såsom köp, försäljning, byte, vinst eller förlust. Då en affär upptecknas uti en räkenskapsbok, säges den deri bilda en *Post*.

En *Enkel Post*, har endast en debitor och en creditor.

En *Dubbel Post*, har antingen flera debitorer och en creditor, eller flera creditorer och en debitor.

Att *Notera* (bokföra) en post, vill säga att inskrifva den i någon af hjälpböckerna (memorial, journal m. m.) — att föra en sådan post derutur i hufvudboken kallas att transporterera (öfverföra) den.

Debet (pluralis *Debent*), skuld, kolumnen eller sidan, å hvilken är infördt hvad någon är skyldig: i motsats till

Credit (pluralis *Credunt*), som visar hvad någon i räkning har att fordra.

I hufvudbok och alla böcker med s. k. dubbla folier (hvilka sednare dock ej begagnas vid bruksbokhålleri) är alltid debetsidan till venster och creditsidan till höger.

Debitera, belasta, påföra såsom skuld.

Creditera, godtgöra, tillgodoföra såsom fordran.

Conto (pluralis *Conti*), räkning, som för en person eller personifierad sak blifvit öppnad i hufvudboken, och som består af tvenne mot hvarandra liggande sidor (debet- och creditsidorna), hvilken har den ifrågavarande personens eller sakens namn till öfverskrift. Personers räkningar kallas *levvande*, men personifierade sakers döda *Conti*.

Conto-Courant, löpande räkning, ett utdrag ur hufvudboken å en persons räkning. *)

Saldo kallas den skillnad, som uppstår mellan debet- och creditsumman i en räkning, och utgör ett saldo i debet *fordran* och saldo i credit *skuld*, och införes detta

*) En *Conto-Courant* applinieras med debet- och credit-kolumner, och å öfverskriften eller rubriken sättes: *N. N.* (den ifrågavarande personen, räkningens emottagare) *in conto courant* (i räkning) *med N. N.* (den som utgifver räkningen). Under *conto-couranten* sättes ort, datum och namn, hvarjemte man äfven brukar skrifva bokstäfverna *S. E. & O.* (*Salvo Errore et Omission*, eller fel och glömska förbehållna), betecknande en reservation, för den händelse fel insmugit sig i räkningen, att desamma vid upptäckten skola anmärkas.

Å endast *debet-räkningar* underskrifves häremot icke utgifvarens namn, emedan räkningens emottagare (gäldenären), som då egde den förres namnteckning derå, då sjelf skulle kunna qvittera densamma. Rubriceringen å en sådan räkning blir: *N. N.* (gäldenären) till *N. N.* (fordringsegaren) *Debet*. Under räkningen sättes blott utgifvarens hemvist — datum och namn först då räkningen blifvit betald och skall qvitteras.

saldo vid räkningarnes afslutande för att göra nämnde summor lika stora. Det saldo, som vid räkneslutet står i credit (eller skulden) införes på ny räkning i debet och det saldo som står i debet (eller fordran), upptages på ny räkning i credit, men sker detta vid dubbla bokhålleriet, der, såsom vi veta, hvarje post bör tvenne gånger eller å motsvarande conti införas, först uti en räkning, kallad Balance-Conto, å hvilket alla hufvudbokens saldi (så väl credit som debet) införas, eller liksom samlas, för att derur i det följande årets böcker införas å vederbörandes nya räkningar.

Balance-Conto, jemnvigtsräkning, skulders och fordringars Conto, begagnas vid böckernas öppnande och afslutande, hvarom mera längre fram.

An och Per, sättas framför hvarje post i hufvudbok eller räkningar. An står framför posterna å debet-sidan och Per på credit-sidan. Numera begagnas detta dock sällan i bruksbokhålleri.

Såsom regel vid enkla bokhålleriet gäller: att hvar och en, som utaf eller för oss emottagit penningar eller varor, bör derföre debiteras; emottaga vi deremot dylikt af eller för någon, bör detta honom krediteras. Räkningarnes afslutande sker på det sätt, som ofvan vid förklaringen af ordet saldo är antydt. För att finna vinsten eller förlusten upprättas inventarium (förteckning) å de i behåll varande penningar och effekter, å hvilka sednare pris utföres och hvartill lägges utestående fordringar. Från den deraf uppkomna summan drages skulderna, och skilnaden är det verkliga kapitalet, hvilket, jemfördt med det vid årets början varande, visar vinsten eller förlusten.

Då enkla bokhålleriet emellertid icke användes å brukskontor, sysselsätta vi oss ej vidare dermed utan vända vår uppmärksamhet på förklaringen af det dubbla.

Hufvudgrundsatsen vid det dubbla bokhålleriet är: att den som erhåller något, det må vara en person eller conto, är debitor, och den som lemnar något ifrån sig är creditor; eller med andra ord: allt hvad som debiteras ett conto, måste krediteras ett annat och tvärtom, hvad som krediteras ett måste debiteras ett annat conto. På denna enkla, men oefftergifliga, regel hvilar hela bokhålleriets konst, och den som rätt uppfattat den, kan icke misstaga sig vid de poster han bildar. Om vi till en person — vi kunna kalla den A. — lemna varor t. ex. spannmål att inom en viss tid betalas, så debiteras A. derfor i räkning och Spannmåls-Conto krediteras samma belopp. Då A. liqviderar sin skuld införes summan i hans credit, och Cassa-Conto debiteras för densamma. Men annoteringen häraf sker ej direkte å omnämnda räkningar i hufvudboken, utan inskrifves först i den härför bestämda hjälpboken (memorial, journal etc.) sålunda, att först skrives dato då affären uppgjordes, sedan debitorn, derefter creditorn, och slutligen derefter hela affären. T. ex.

1858, Sept. 22. A debet an Spannmåls-Conto (eller A till Spannmåls-Conto Debet, eller ock då man, såsom nu är fallet, utan att bestämdt angifva det förut känner hvilken räkning, som bör krediteras, blott: A. Debet):

Afsändt med forman B., att betalas à 3 månader 225
Cubikfot Råg à 2,60 R:dr R:mt 585,00.

Då fråga endast är om mindre utlemningar eller "uttag" såsom det kallas, hvilka å brukskontoren mest förekomma, skrives endast helt kort efter datum namnet å personen, den sak hvarom fråga är, samt priset.

Ur hjälpboken öfverföras posterna å vederbörande räkningar i hufvudboken. Uti den förra sättes, i egen dertill bestämd kolumn, sidan, på hvilken posten såväl

i debet som credit återfinnes i hufvudboken, antingen så, att man tecknar detta såsom ett bråk med debitorssidans *öfver* och creditorsidan *under* bråkstrecket, eller ock har man en kolumn för debet och en för credit, och vid bruksbokhålleri der, såsom sagdt, hufvudboken är delad i Afräknings- och Kapitalbok, en kolumn för den förra och en för den sednare.

Då likväl å större brukskontor, der arbetarnes många och små "uttag" göra posternas mängd högst betydlig, en sådan öfverföring skulle bli särdeles mödosam, så har man vanligen der införingen i hjälpböckerna uppställd i tabellarisk form, så att genom summering eller extrahering för månaden, kvartalet, halfåret eller till och med året, alla uttag som äro af samma slag, kunna i en post öfverföras i hufvudboken (Kapital- och Afräkningsböckerna).

Stundom utgöra vissa af hjälpböckerna en beståndsdel af hufvudboken, och extraheringen undvikes derigenom till en del.

De conti, som hufvudboken alltid upptager, äro utom de personela räkningarne: Kapital-Conto, Balance-Conto, Cassa-Conto, Intresse-Conto, Vinst- och Förlust-Conto.

Kapital-Conto åsyftar att visa den fond, som i rörelsen är insatt, samt om denna under årets lopp ökats eller minskats. För att göra sig ett lättare begrepp härom föreställa vi oss Kapital-Conto såsom egaren eller principalen, hvilken vid räkenskapsårets början i denna räkning godtgör sig för de belopp i fastigheter, effekter, kontanter eller fordringar, han lemnar till förvaltning, samt påförer sig skulderna. Vid årets slut återtager han skulderna och godtgör sig därför, enär han derigenom sjelf måste ansvara eller besörja deras indrifvande. Fordringar och behållningar, hvilka han återbekommer, påföras honom. För vinsten å rörelsen godtgör sig äfven Kapital-Conto vid årets slut sålunda, att antingen upp-

tages endast skillnaden mellan vinster och förluster, eller ock debiteras Kapital-Conto för förlusterna och krediteras för vinsterna, utan afdrag af de förra.

Alla öfriga Conto i "Kapitalboken" anse vi såsom medhjelpare åt Kapital-Conto, och allt, som debiteras eller krediteras en räkning deri, drabbar således indirecte detta Conto. Men för att fullfölja liknelsen antaga vi att Kapital-Conto öfverlemnar ledningen af sina affärer åt sin förvaltare och kalla denne:

Balance-Conto.

Uti bruks-bokhålleri upptager Balance-Conto fyra räkningar, nemligen:

- a) En för skulder och fordringar vid årets början (ingående balancer);
- b) En för behållningar vid årets början (ingående inventarium);
- c) En för fordringar och skulder vid årets slut (utgående balancer);
- d) En för behållningar vid årets slut (utgående inventarium); men egentligen äro dessa endast att betrakta såsom *en* räkning.

Balance-Conto handhafver nu hela affärsrörelsen, hvilken stundom kan vara ganska stor, under det att Kapital-Contots egen fond, eller öfverskjutande tillgång, kan vara ingen eller den sednare till och med vara mindre än skulderna. Af hvad Balance-Conto utaf Kapital-Conto emottagit, anförtror det nu i sin ordning åt Cassa-Conto de kontanta penningar, som vid årets början finnas; godtgör sig derför och debiterar det nämnde Contot för beloppet. Effekters Conti erhålla på samma sätt varubehållningarne: så påföres behållningen, af spannmål å Spannmåls-Conto; af stångjern å Stångjerns-Conto; af tackjern å Tackjerns-Conto o. s. v. Galdenärerna debiteras likaledes sina skulder, fordringsegarne sina fordringar.

Vid räkenskapsårets slut återtager Balance-Conto då befintliga skulder, fordringar och behållningar och öfverlemnar dem sedan till Kapital-Conto tillbaka.

Cassa-Conto. Detta conto påföres behållningen af penningar samt de belopp i kontanter som under året inflyta och godtgöres för hvad som utgifves.

Intresse-Conto debiteras räntor från fordringsegarnes räkningar och krediteras från gäldenärernas; saldo öfverföres vid afslutningen på

Vinst- och Förlust-Conto, i hvilket vinsterna å hvarje annat conto krediteras och förlusterna debiteras. Detta Conto öfvergår vid afslutningen direkte på Kapital-Conto på sätt ofvan är antydt.

Olika rörelser fordra för öfrigt olika Conti, likasom affärsmän i olika brancher behöfva biträden med skiljaktiga kunskaper. I handelsrörelse fäster man största vigten vid, att penningebeloppen samt vinster och förluster noggrannt angifvas, och bokhålleriet är derefter inrättadt; men fabrikanten, bruksegaren vill äfven erfaru huru vigten, stycketalet m. m. af de under året inkomna och åtgångna effekter öfverensstämmer samt noggrann upplysning om tillverkningspriset å dess fabriker: och bokföringen bör derefter ordnas. I den sednare förekomma derföre vida flera döda conti än i den förra, öfver materialier, rudimaterier, omkostnader, tillverkningar och produkter.

Hvarje olika slags tillverkning fordrar, för att till sina resultater redigt angifvas, trenne conti nemligen:

- 1) För omkostnader af arbetslöner, underhåll af maskineri, diverse materialier som utom fabrikatets råämnen för tillverkningens bedrivande åtgå, etc.
- 2) En räkning, hvori dessa omkostnader summariskt ingå och hvori derjemte införes de rudimaterier, som tillverkningen erfordrat. Detta conto godtgöres sedan för den tillverkade produkten, till samma be-

lopp som den kostat, och man kan derigenom erfara priset för vigten eller stycketalet deraf. Den ifrågasvarande produkten eller fabrikatet upptages sedan, efter nämnde tillverkningspris uti

- 3) En räkning, som redovisar till hvad pris fabrikatet kunnat afyttrats samt den behållning deraf som möjligen finnes vid årets slut. Hvad sedan försäljnings- eller utlemningspriset öfverstiger kostnaden för tillverkningen utgör vinsten å fabrikationen. Detta conto visar äfven huru in- och utlemning af fabrikatet till vigt, stycketal m. m. öfverensstämma.

Sålunda har man vid bruksbokhålleri för tackjerns-tillverkningen:

- 1) Tackjerns-Tillverknings-omkostnaders-Conto,
- 2) Tackjerns-Tillverknings-, samt
- 3) Tackjerns-Conto;

för tillverkning af stångjern:

- 1) Stångjerns-Tillverknings-omkostnaders-,
- 2) Stångjerns-Tillverknings-, och
- 3) Stångjerns-Conto; o. s. v.

Härjemte begagnas ett gemensamt conto för sådana omkostnader, som ej ensamt kunna drabba någon viss tillverkning, och hvilket benämnes Diverse-Bruks-Omkostnads-Conto. Summan af denna räkning fördelas sedan på de särskilda tillverkningarne, vanligen i förhållande till profiten derå.

Utom redan nämnde räkningar och dem, som till desamma kunna rubriceras, ha vi för bruksbokhålleri några conti, som torde böra vidröras, nemligen:

Förlags-Conto, Dagsverks-Conto, Hemmans-räntors-, Krono-räntors-, Afskrifningars-, samt Observations- eller Interims-Conto.

Förlags-Conto är bruksegarens enskilda räkning, hvori han godtgöres för hvad han till bruksrörelsens bedrivande lemnar, eller det förlag, såsom det kallas,

hvilket han försträckt den med; hvad han åter från bruket erhåller, debiteras denna räkning. Skilnaden mellan debet och credit föres antingen på Balance-Conto eller direkte på Kapital-Conto, allt efter som bruksegaren bestämmer. Förlagsräkningen kan äfven begagnas vid böckernas avslutande i stället för Kapital-Conto, och skulder, fordringar och inventarier m. m. deri ingå, i händelse bruksegaren ej i böckerna vill hafva upptaget, huru brukets affärer stå, eller till hvad pris dess effekter blifvit försålda; han bestämmer då ett visst pris för dessa och önskar endast derefter se, huru bruksrörelsen blifvit bedrifven.

Från personela räkningarne införas i:

Dagsverks-Conto de arbetsdagar, som blifvit utgjorda, och från credit föras dessa på de conti, för hvilka arbetet blifvit förrättadt, hvilket af Dagsverks-Journalen angifves.

Hemmansräntors-Conto upptager åbönders, torparens och dagkarlars arrenden för hemman eller torp, och då detta är en ren behållning af egendomen, öfverföres saldo af detta conto till Vinst- och Förlust-Conto.

Kronoräntors-Conto upptager arbetarnes mantalspenningar, och

Afskrifnings-Conto sådana poster, som bruksegaren anser såsom en utgift eller förlust, för hvilken han ej tror sig få någon framtida godtgörelse, t. ex. så osäkra fordringar att de ej kunna indrifvas, fattigunderstöd m. m.; och avslutas detta conto genom att föra dess saldo på Kapital-Conto.

Om man vid böckernas avslutande skall föra en post från en räkning till en annan, men denna sednare redan befinner vara avslutad, så, för att undvika att upptaga ny räkning, inför man nämnde post i ett särskildt Conto, der alla sådana utestängda poster samlas, och från hvilket de i påföljande årets böcker debiteras eller krediteras vederbörande räkningar, detta conto kalla vi Interims-(tillsvidare)Conto.

Bokslutet är bokhålleriets gordiska knut; men för dess lösande duger ej ett Alexanders kraftiga hugg, utan arbete och ihärdighet. Bokhålleriet är såsom ett stort mekaniskt etablissement, exempelvis ett spinneri. Detta har många olika maskiner, och hvarje maskin har ett icke obetydligt antal hjul — likaså har hufvudboken flera conti, och hvarje conto flera poster. Men oaktadt maskinernas och hjulens olika egenskaper och ändamål, äro de dock sammanfogade till ett helt; allt går så jemnt och säkert; allt har sin tid och sin plats: och hela verkets rörelse bestämmes af en gemensam regulator — en jemförelsevis till utrymmet inskränkt ledamot af det hela, men på hvars verksamhet likväl hvarje af de öfriga har inflytande. Men maskinerna, sade vi, ha sitt olika ändamål och den ena förbereder den andras arbete, och denne ytterligare en annans o. s. v., till dess slutligen ändamålet är vunnet: det åsyftade fabrikatet. Så hafva ock räkningarna i hufvudboken sitt olika ändamål och det ena contots avslutande måste föregå och förbereda ett annats till dess ändtligen det resultat erhålles som med bokföringen och bokslutet åsyftas. Kapital-Conto är bokens regulator. För hvarje öre omkostnaderna ökas, för hvarje skålpund eller stycke o. s. v., som åtgår mera till samma fabrikat, minskas ju vinsten derå, och på samma gång credit af vinst- och förlust-conto, hvilket sednare inlöper i Kapital-Conto. Öfverstiga utgifterna revenue, så måste skulderna ökas; men dessa öfvergå till Balance-Conto för att derifrån debiteras Kapital-Conto.

Såsom förberedande till bokslutet verkställes den s. k. folieringen, eller en kollationering mellan hjälpböckerna och hufvudboken, för att göra sig förvissad att alla poster i den sednare riktigt influtit. Härvid efterses noga, att så väl den rätta summan blifvit införd, och det på det conto som vederbordt, som ock att poster, som skola stå i debet, ej blifvit införda i credit och tvärtom; och sättes

dervid för hvarje post, som kollationeras, i debet-folio-kolumnen motsvarande creditsidan, der samma post å annat conto återfinnes, och i credit-foliokolumnen motsvarande debetsidan. För att ytterligare göra sig förvissad att hvarje debetpost har sin motsvarande i credit, jemföras gerna ännu en gång, innan man företager afslutningen, hufvudbokens debet- och creditsidor med hvarandra, hvarvid för hvarje summa, som befunnits riktig, sättes en punkt eller märke (vanligen V) med blyertspenna (som tillåter dess borttagande med gummi elasticum, sedan bokslutet är verkställt), för att hafva reda på hvilka summor, som äro kollationerade. Sedan man såmedelst, så vidt man förmått, försäkrat sig om, att alla poster i debet ha sina öfverensstämmande i credit, adderas hvarje räkning; men summorna utsättas tillsvidare endast med blyertspenna. Sammanadderas sedan alla debetsummor, så måste den dervid uppkomna summan, så vidt folieringen och räkningarnes addering äro riktiga, vara alldeles lika med alla sammanlagda summorna i credit. För utrönande häraf upprättas en så kallad slutbalance i ett notishäfte, eller blott på ett särskildt papper om så endast är behöfligt, hvori hvarje räknings debet och credit uti hvar sin kolumn införes; och då beloppen i nämnde kolumner adderas, finner man huruvida det hittills gjorda är riktigt (då summorna i båda kolumnerna naturligtvis måste vara lika) eller ej; hvarefter man i förra fallet får börja räkningarnes afslutande, men i motsatt händelse måste återgå till ny kollationering och addering för att upptäcka, hvarest felet eller felen äro förborgade. Man finner häraf, att det dubbla bokhålleriet är ett sig sjelft kontrollerande räkenskapssätt, som endast i det sällsynta fall, att alldeles lika stora, hvarandra motsvarande fel förefinnas, kan dölja en oriktighet. Kan man antaga för gifvet, att de personela conti eller "afräkningarne" — på hvilkas korrekta afslutande de af veder-

börande personer vanligen begagnade motböcker utöfva en viss kontroll — äro riktiga, så kan man, för att undvika en för stor slutbalance, utesluta dessa derur, sedan de blifvit afslutade, enär lika stora summor i debet och credit dervid från balancen borttagas.

De räkningar, som kunna betraktas såsom förberedande vid kapitalbokens afslutande, och som således först böra uppgöras, äro: Dagsverks-Conto, Forlöners Conti, Kassa-Conto, Tillverknings-Omkostnads Conti, Effekters Conti, Rudimateriers och Tillverkningars Conti. Har man gjort sig fri från dessa och genom Balance-öfverslag korrigerat och ur vägen röjt alla hinder, så bör det ej bli svårt att med någon eftertanka finna sättet för de öfriga räkningarnas afslutande. Kapital-Conto tager man naturligtvis sist farväl utaf. Denna räkning är också klar, eller debet och credit lika då alla öfriga räkningar äro riktigt öfverförda och afslutade.

Då man första gången inträder på ett område, der man följaktligen ej förut kunnat orientera sig, t. ex. besöker en fabrik, sådan som den ofvannämnda, tycker helt säkert hvar och en, som icke eger mekaniska kunskaper, att inrättningen är mystisk och besynnerlig, men vid närmare påseende befinnes den visserligen ganska sinnrik, men dock icke så obegriplig. Så är det ock med bokhålleriet. Det är ej en labyrinth, utan en redig, väl genomförd tanke, som blir allt tydligare för oss, ju mera vi intränga deri och göra oss med densamma förtrogna. Men vi få ej anse oss på en gång vara skicklige bokförare, derföre att vi uppfattat bokföringens idé, utan härtill fordras omdöme och vana — men dessa vinnas endast på den mödosamma eftertankens och öfningens väg.

Kungl. biblioteket

0 0000 000111027

PRIS:
40 öre rmt.

www.books2ebooks.eu